

Olajos István:

Az atomkárokért való felelősség szabályai a nemzetközi jogban

(tansegédlet az Energiajog és az Ipari jog és etika című tárgyakhoz)

Miskolci Egyetem

Miskolci Egyetem Civilisztikai Intézet Agrárjogi és Munkajog Tanszék

2024

ISBN 978-963-358-368-5

Tartalomjegyzék

1. A Nemzetközi környezetjog jogforrásai.....	4
1.1 A nemzetközi szerződések elfogadása	4
1.2 A legfontosabb szerződések a nemzetközi környezetjogban.....	5
1.3 A környezetjogban alkalmazott nemzetközi egyezmények jellemzői	6
1.4. A környezetre veszélyes tevékenységek csoportosítása.	7
2. A nemzetközi szokás.....	7
3. Általános jogelvek.....	8
4. A nemzetközi joggal kapcsolatos bírói döntések.....	9
5. Az atomkárokért való felelősség definíciói, illetve jellemzői a nemzetközi jogban.	9
5.1 A reparáció	9
5.2 Eltérések a polgári jogi és a nemzetközi jogi felelősség szabályai között	10
5.2.1 A kár bekövetkeztének helye.	10
5.2.2 A rendkívüli esemény fogalma	10
5.2.3 A nemzetközi atomkárok további jellemzői:	11
6. Az atomkárokért való felelősség nemzetközi jogi forrásai.	11
6.1 Párizsi Egyezmény	11
6.2 Bécsi egyezmény	12
6.3 Közös jegyzőkönyv.....	12
6.4. Kiegészítő kompenzációs jegyzőkönyv	12
7. A nemzetközi jogforrások általános jellemzői:.....	12
7.1 Az üzemeltető a felelős	12
7.2 Abszolút felelősség.....	13
7.3 Korlátozott összeghatár.....	13
7.4 Időben korlátozott jogérvényesítés.....	13
7.5 Fóruma a balesetet okozó állam bírósága.....	13
7.6 Diszkrimináció-mentes kártérítés.....	13
8. A Párizsi egyezmény részes illetve a Bécsi egyezmény szabályai	14
8.1 A két egyezmény részes államai.....	14
8.2 A két egyezmény általános szabályai	15
8.2.1 Az üzembentartó-engedélyes elhatárolása.....	15
8.3 A bécsi és a kiegészítő egyezmény a helytállási kötelezettség körében	15
8.4 A Párizsi Egyezmény helytállási kötelezettségre vonatkozó szabályanyaga	16

8.4.1 A kár megosztása az üzemben tartó és az engedélyező állam között	16
8.4.2 A kár felső összegének maximálása a ratifikáció során	17
8.5 Az 1988-as közös végrehajtásra vonatkozó jegyzőkönyv szabályai	17
8.6 A Kiegészítő kompenzációról szóló 1997. évi egyezmény	19
Felhasznált irodalom:	21

A tansegédlet felépítése:

Előadásunk következő blokkjában illetve az atomkárokért való felelősség nemzetközi jogi vetületeit fogjuk megnézni.

Először is a nemzetközi jog forrásait fogjuk megbeszélni. Nemzetközi jog forrásának a Nemzetközi Bírósági Statútum 38. cikke alapján minősül a nemzetközi szerződés, a nemzetközi szokásjog, a művelt nemzetek által elismert jogelvek a méltányosság, amelynek megállapításának segédeszközei bizonyos bírói döntések, a legkiválóbb jogtudósok tanításai, majd a későbbi joggyakorlat alapján ezt már nem tartalmazza a statútum, az államok egyoldalú aktusai és bizonyos nemzetközi szervezetek határozatai.

1. A Nemzetközi környezetjog jogforrásai.

A nemzetközi környezeti jog, azon belül a nemzetközi atomenergia szabályozás első forrása a már említett nemzetközi szerződés.

1.1 A nemzetközi szerződések elfogadása

A nemzetközi szerződés egy speciális szabályanyag, amely kapcsán arról kell beszélni, hogy ezeknek a szerződéseknek alanya saját szuverenitással rendelkező állam lehet, amely a nemzetközi szerződésről, a szerződés aláírása kapcsán szuverenitása egy részéről lemond.

Azért, hogy más állam szuverenitásának egy részét meg tudja szerezni. A nemzetközi szerződés aláírása kapcsán az államot képviselő kormányok egy tárgyaló delegációt küldenek, amely hosszas egyeztetések során megegyeznek a nemzetközi szerződés pontjaiban.

A nemzetközi szerződésnek olyan pontok is a részévé válhatnak, amelyekben minden állam nem tud megegyezni. Abban az esetben, ha ilyen pontok vannak a szerződésben, az azt alkalmazni nem kívánó állam, élhet a fenntartás lehetőségével. Ez azt jelenti, hogy a nemzetközi szerződés azon pontja, az asztal aláíró államra nem vonatkozik.

A másik, a nemzetközi szerződés önmaga a szerződés megszegőivel szemben tartalmazott szankciókat, ám az aláíró államnak a nemzetközi szerződés aláírásával egyidejűleg tennie kell egy alávetési nyilatkozatot, amelyben elismeri a szerződés által kijelölt bíróság, vagy a szerződés által létrehozott bíróságok szuverenitását maga felett, és azt is, hogy az általa kiszabott ítéletet végre fogja hajtani.

A nemzetközi szerződés annak aláírásával végződik, ezt az úgynevezett parafálás jelenti. A parafált, tehát aláírt szerződés azonban nem lesz rögtön a belső jog része. Ezt az azt képviselő kormány, egyeztetve a rájuk vonatkozó pontos szöveget, tehát a fenntartásuk nélkül érintett részeket saját nemzeti nyelvére lefordítva, saját nemzeti parlamentje jogalkotási mechanizmusaival elfogadtatva lényegében a nemzeti jog részévé teszi. Amennyiben a nemzeti parlament törvényt alkotott az adat nemzetközi szerződésről. A szerződés székhelyén lévő titkárságnak a törvény elfogadott szövegét, illetve annak elfogadási folyamatát és szavazati arányait egy jegyzékbe le kell adni. A szerződés székhelyén lévő titkárságnál elhelyezett jegyzék, az úgynevezett ratifikáció. A ratifikált nemzetközi szerződés azonban még nem lép hatályba, ugyanis a hatályba lépéséhez bizonyos feltételeket teljesíteni kell. Bizonyos feltétel lehet a megfelelő számú aláírók ratifikációja, egy meghatározott idő eltelté, illetve, mint az atomenergiánál a későbbiekben látni fogjuk, bizonyos mennyiségű, az atomenergiából megtermelt kilowattóra energia megléte, amely jelzi az aláírók által képviselt atomenergia-ipar súlyát és felépítését. Ennyit a nemzetközi szerződés aláírásáról.

1.2 A legfontosabb szerződések a nemzetközi környezetjogban

A következő rész a nemzetközi szerződésre vonatkozó részben megpróbálom felsorolni azokat a legfontosabb szerződéseket, amelyek a környezetjog kapcsán a nemzetközi szerződések gerincét alkotják.

A legelső ilyen szerződés a bálnavadászat tilalmáról szóló 1946. évi szerződés (ICRW), majd ezt követte az 1971. évi nemzetközi szerződés a költöző madarak védelméről. (Ramsari Egyezmény) Az 1982-es tengerjogi egyezmény, amelynek (UNCLOS) rövidítése.

1992-ben a riói konferencia alapján két nyilatkozatot fogadtak el. Az első a riói nyilatkozat a fenntartható fejlődésről, a másik a biodiverzitásról szóló nyilatkozat.

Az azt követő nemzetközi környezetvédelmi egyezmények legkiterjedtebb része az úgynevezett Klímavédelmi Egyezmények sorozata, amelyet 1997-ben a Kiotói Egyezmény nyitott meg, amely 5%-kal próbálta csökkenteni a kibocsátott szén-dioxid tartalmú gázok nagyságát a légkörben. Ezt követte a 2012-es dohai jegyzőkönyv, amely ezt az 5 százalékot 18 százalékra növelte. A klímavédelem területén nagyon komoly áttörést ért el a párizsi klímavédelmi keretegyezmény, amely nem a kibocsátás csökkentésére, hanem a kibocsátás hatásainak csökkentésére törekedett, és vállalta, hogy a fellépő intézkedések során másfél százalékkal fog csökkenni, meghatározott idő elteltével az üvegházhatású gázok által kiváltott globális felmelegedés.

1.3 A környezetjogban alkalmazott nemzetközi egyezmények jellemzői:

Az uniós egyezmények négy jellemzővel jellemezhetők.

Egyik, hogy gyakoriak a keresztivatkozások, amely azt jelenti, hogy a nemzetközi szerződés aláírásával kötelezővé válhat olyan nemzetközi szerződés aláírása, erre hivatkozik a tagállam által aláírt nemzetközi szerződés, amelynek nem része az aláíró állam. Ezeket az ilyen más szerződésre való hivatkozást úgy tudja kivédeni a tagállam, hogy él az előzőekben említett fenntartás lehetőségével.

Másik jellemző, hogy gyakoriak a keretszerződések, a nemzetközi szerződés csak a tagállamok által felépített alapelveket tisztázza, és a tényleges végrehajtás szabályait nem a szerződés, hanem az azt kiegészítő jegyzőkönyvek tartalmazzák.

Harmadik jellemző, hogy gyakori a nemzetközi szerződés belső alkalmazásának lehetősége a határidő előtt. Erre próbáltam utalni a ratifikáció folyamatának ismertetésével.

És negyedik jellemző, hogy megjelenhet a nemzetközi szerződésnek az elfogadása után a szerződés módosításának egyszerűsített formája, tehát lehetőség van a gyors reagálásra, a helyzet gyors megváltozása esetén.

Milyen jellegű nemzetközi szerződésekről beszélünk?

A környezetvédelemben beszélhetünk általános nemzetközi szerződésekről, ez két ország kapcsolatát jellemző alapszerződést lehet, melynek lehetnek környezetvédelmi jellegű

vonatkozásai. Lehetnek tematikus jellegű nemzetközi szerződések, tehát külön nemzetközi szerződés szól a világúrról, a légkörről, a klímáról, a talajról, az édesvizekről, a tengervizekről, a biodiverzitásról, illetve a környezetet veszélyeztető tényezőkről

1. 4. A környezetre veszélyes tevékenységek csoportosítása.

A környezetre veszélyes tevékenységek tovább csoportosíthatók, mégpedig beszélhetünk a hulladékokról, a rezgésekről és a sugárzásokról. Az atomenergia kapcsán a harmadik sugárzásra vonatkozó szabály, anyag, illetve szabályterület lesz a legfontosabb, ugyanis a nukleáris ipar legfontosabb jellemzője, hogy folyamatos sugárzásnak teszi ki az ezen területen dolgozó embereket ez az atomenergia használat velejárója. Emellett a környezetre veszélyes tevékenységek közül beszélhetünk a hulladékról, amely zömében a hulladékká vált sugárzó elemek elszállítására, illetve az ezen területek ezen hulladékok raktározására és letételére vonatkozó szabályokat tartalmazza.

A legfontosabb szabályozási anyag a hulladékok tekintetében azonban ezen terület szabályai közé nem tartozik, ugyanis a hulladékok szállítása, illetve a atomhulladék lerakására vonatkozó szabályanyagra, a polgári törvénykönyv veszélyes üzemi szabályai vonatkoznak, és az ebből adódó károk nem számítanak atomkárnak.

2. A nemzetközi szokás.

A nemzetközi szokás, mint a nemzetközi környezeti anyag forrása két elemből tevődik össze. Objektív elemei, hogy ezt egy egybevágó és tartós gyakorlat előzi meg. Egybevágó azt jelenti, hogy minden a nemzetközi jogban résztvevő tagállam hasonló tért alatta a szokáson, és tartós, amely főszabály szerint azt jelenti, hogy legalább 99 éve használják nemzetközi jogi viszonylatban. Másik az objektív elem, hogy az, aki erre hivatkozik, ezt a szokást a nemzetközi jog mindenki által felépített részének tekinti. Mind az objektív, mind a szubjektív elem bizonyítandó a nemzetközi szokás kapcsán.

Nemzetközi szokásnak tekinti a Brundtland Bizottság 1980-ban elkészített jelentésében a fenntartható fejlődés elvét, amelyet egy Bős-Nagymarosi vízlépcső ügyének feldolgozásával

kapcsolatos különvéleményében fogalmaz meg. Szintén nemzetközi szokásnak tekintendő bírói ítéletek vannak.

Az 1972-es Stockholmi Nyilatkozat, illetve az 1992-es riói nyilatkozat meghatározott elveiről. Stockholmi nyilatkozat 21. elvében vált nemzetközi szokássá. Ez a "sic utero alieri non laedas" elve amely alapján az államnak biztosítani kell a területén végzett, azt, hogy a területén végzett tevékenységek nem károsítják a környezetet más államokban.

Illetve a Riói Nyilatkozat 18. elve a tájékoztatási kötelezettségről. Ez azt jelenti, hogy azon államban, ahol a természeti katasztrófa bekövetkezett, és az más állam területére is kihatással lesz. Az átvándorló hatások megelőzése érdekében erről köteles tájékoztatni az érintett államát.

A nemzetközi környezetjog szokásjoggá válásának egyik akadálya a tartós gyakorlat bizonyítása. Ez azért nehéz ebben az ügyben, mert a legelső nemzetközi jogi dokumentum, az 1972-es Stockholmi Nyilatkozat jövőre lesz 50 éves, és inentől kezdve a 99 év folyamatos használat bizonyítása komoly nehézségekbe ütközik.

3. Általános jogelvek.

Az általános jogelvek, a bírói joggyakorlatból átvett olyan jogforrás, amely a világ minden nagyobb jogrendszerébe jellemző, és az adott területre vonatkozik. Az első ilyen elv, hogy minden komoly beruházást meg kell előzzön egy környezeti hatásvizsgálat, amely alapján felméri azt, hogy a gazdaságban bekövetkező hasznok mellett milyen jellegű problémákkal néz szembe és milyen károkat okoz az adott beruházás a környezetben.

A másik a vis maior, mint ugye a környezetben bekövetkezett, senkinek fel nem róható kár, amely a felelősség alóli kimentés egyik okaként szerepel minden lényeges jogrendszerben, és a harmadik pedig a perjog azon elvek, hogy azért a bizonyítási teher, így a környezeti perekben is, aki állít valamit.

4. A nemzetközi joggal kapcsolatos bírói döntések.

Nemzetközi joggal kapcsolatos bírói döntések nem minősülnek jogforrásnak, ugyanis a nemzetközi jogban közvetlen precedens jog nincs, azonban kvázi jogforrásként a folyamatos hivatkozás tárgyait képezik.

Milyen jellegű szerepe lehet ezen jogforrásoknak? Megerősítheti a szokásjogi normát, vagy pozitív jogi szabályozást értelmezhet.

Milyen ügyekben használnak bírói döntéseket? Határon átnyúló vízszennyezések ügyében, illetve bizonyos állatfajok védelmében.

Milyen fórumok döntése jelenhet meg nemzetközi joggal kapcsolatos bírói döntésként? Egyes nemzetközi választott bíróságok, mint például a Hágai Állandó Választott Bíróság. A Nemzetközi Bíróság, az Emberi Jogok Európai Bírósága, az Emberi Jogok Amerika-közi bírósága, az Afrikai Bíróság a Nemzetközi Tengerjogi Bíróság, illetve az Európai Unió Bírósága. Ide tartozhat még a nemzetközi kereskedelem területén a WTO mellé rendelt vitarendezési testület.

5. Az atomkárokért való felelősség definíciói, illetve jellemzői a nemzetközi jogban.

5.1 A reparáció

Legfontosabb jellemzője a reparáció és annak érvényesülése. A reparáció kapcsán kétféle jogi eszközt vehetünk igénybe. Az úgynevezett közjogi, büntető- és közigazgatási jogi, illetve magánjogi reparációs eszközöket.

A közjogi reparáció jellegzetessége, hogy az eredeti megbomlott egyensúly helyreállítására törekszik, így az egyensúly megbomlásáért felelős személy felelősségét az eredeti állapotok

helyreállításában építi föl az ezekre vonatkozó szabályanyagot jelen könyv 3. fejezetében fogjuk részletesen jellemezni.

Illetve lehet magánjogi, amelynek jellegzetessége, hogy nem törekszik az eredeti állapot helyreállítására, hanem ezen helyreállítás pénzügyi jogi biztosítékait próbálja felépíteni. Az atomkárak kontextusában el lehet mondani, hogy a nemzetközi atomenergia-felelősség magánjogi alapú és kártérítési jellegű. Azonban bizonyos intézkedések kapcsán az általános kártérítési felelősségtől eltér.

5.2 Eltérések a polgári jogi és a nemzetközi jogi felelősség szabályai között

Az eltérések alapjai a következők:

5.2.1 A kár bekövetkeztének helye.

A kár bekövetkeztének helye nukleáris létesítmény, azon létesítmény állaga, illetve az oda bevitt vagyontárgyak. A nukleáris létesítményből kivitt, használt fürdőelemek, illetve azok sugárzása által okozott kár nem minősül atomkárnak, ezekre vonatkozóan a veszélyes üzemi felelősség szabályait kell érvényesíteni, amelyekről jelen előadássorozat második fejezetében fogunk részletesebben beszélni.

Jellegzetessége, hogy az atom kárhoz bekövetkeztéhez, hogyha nem a nukleáris létesítményben következik be, akkor rendkívüli esemény szükséges.

5.2.2 A rendkívüli esemény fogalma

Rendkívüli esemény olyan esemény, amely a biztonságot kedvezőtlenül befolyásolja, és az embereknek nem tervezett sugárterhelést, valamint környezetben radioaktív anyagok nem tervezett kibocsátását eredményezi, vagy eredményezheti.

5.2.3 A nemzetközi atomkárok további jellemzői:

1. A rendkívüli események által okozott károk több hullámban érzékelhetőek. Az elévülési idő az utolsó hullámban bekövetkezett károk érvényesítése kapcsán jön létre.

2. A károk bekövetkezte után is van még lehetőség bizonyos szinten a károk csökkentésére, megelőző, illetve kárcsökkentő intézkedésekkel.

3. E kárcsökkentő intézkedések azonban nagyon lényeges, hogy csak a ténylegesen foganatosított intézmények számolhatunk el,

4. és azok közül is csak azok, amelyek megtétele szükséges és indokolt volt.

6. Az atomkárokért való felelősség nemzetközi jogi forrásai.

Négy forrást különböztetünk meg:

6.1 Párizsi Egyezmény

Első a nukleáris energia területén harmadik személyek felé fennálló polgári jogi felelősségről szóló 1960. évi párizsi egyezmény, valamint ehhez kapcsolódóan az 1963. évi brüsszeli kiegészítő kompenzációról szóló egyezmény.

6.2 Bécsi egyezmény

Második forrása a nukleáris károkért való polgári jogi felelősségről szóló 1963. évi bécsi egyezmény, valamint ehhez kapcsolódóan az 1997. évi módosító jegyzőkönyve.

6.3 Közös jegyzőkönyv

A harmadik forrás a nukleáris károkért való polgári jogi felelősségről szóló 1963. évi bécsi egyezmény és a nukleáris energia területén harmadik személyek felé fennálló polgári jogi felelősségről szóló 1960. évi párizsi egyezmény végrehajtására vonatkozó 1988. évi közös jegyzőkönyv.

6. 4. Kiegészítő kompenzációs jegyzőkönyv

Valamint negyedik forrásként 1997-ben elfogadott, de még hatályba nem lépő egyezmény a nukleáris károk kiegészítő kompenzációjáról.

7. A nemzetközi jogforrások általános jellemzői:

7.1 Az üzemeltető a felelős

Nemzetközi jogi források jellemzője, hogy a felelősség kizárólag a nukleáris létesítmények üzemeltetőjét terheli és ennek kapcsán másodlagosan érvényesül a nukleáris létesítményre engedélyt adó állam felelőssége.

7.2 Abszolút felelősség

Az üzemeltető felelőssége abszolút azonban ez azt jelenti, hogy a felróhatóságra való tekintet nélkül érvényesíthető vele szemben az atomkárokért okozott károk a kompenzációjára vonatkozó igény.

7.3 Korlátozott összeghatár

A felelősség összeghatára korlátozott, s ez a korlátozott összeghatár a nemzetközi egyezményekben, illetve az azt kiegészítő jegyzőkönyvekben felépített, de elmondható rá, hogy az összeghatár korlátozottságát folyamatosan próbálják emelni.

7.4 Időben korlátozott jogérvényesítés

A felelősségviselés időben korlátozott, ez azt jelenti, hogy az utolsó káresemény bekövetkeztétől számított 10. év vége után, mint elévült követelést nem lehet az atomkárból eredő követeléseket felépíteni. Az üzemeltető kötelezettsége a következő: felelősségbiztosítás vagy más pénzügyi fedezet tartása a felelősségének megfelelő összeghatár erejéig.

7.5 Fóruma a balesetet okozó állam bírósága

Speciális szabályok vannak az eljáró fórumra, azon fél bírósága jogosult eljárni az egyezmények szerint, amelynek területén a nukleáris baleset bekövetkezett.

7.6 Diszkrimináció-mentes kártérítés

Illetve bizonyos, a végrehajtásra vonatkozó diszkriminációellenes klauzulákat tartalmaz, tehát tilos a károsultak diszkriminációja, nemzetiségük, állandó lakóhelyük, vagy tartózkodási helyük alapján.

8. A Párizsi egyezmény részes illetve a Bécsi egyezmény szabályai

8.1 A két egyezmény részes államai.

A Párizsi egyezmény ratifikációjában részt vett. Belgium, Dánia, Franciaország, Németország, Görögország, Olaszország, Hollandia, Norvégia, Portugália, Spanyolország, Svédország, Svájc, Törökország, illetve az Egyesült Királyság. Később az egyezményhez csatlakozott Ausztria, Finnország, Luxemburg és Szlovénia.

Míg a Bécsi egyezményt ratifikálta Argentína, Fehéroroszország, Bosznia-Hercegovina, Chile, Horvátország, Kuba, Egyiptom, Libanon, Montenegró, Fülöp-szigetek, Oroszország, Szerbia és Macedónia.

Később csatlakozott az egyezményhez Örményország, Bolívia, Brazília, Bulgária, Kamerun, Csehország, Észtország, Magyarország, Jordánia, Kazahsztán, Lettország, Litvánia, Mauritius, Mexikó, Niger, Nigéria, Peru, Lengyelország, Moldova, Románia, a San Vincent, és a Grenadin-szigetek, Szaúd-Arábia, Szenegál, Szlovákia, Trinidad és Tobago, Ukrajna, illetve Ukrajna.

A két felsorolást összevetve elmondható, hogy a párizsi egyezmény tagállamai az Európai Gazdasági Közösséghez tartozó államok, majd később az Európai Unióhoz később csatlakozó tagállamok, valamint az Európai Gazdasági Térség részes államai. Ez alól Törökország a kivétel, mely a Párizsi Egyezményt már ratifikálta, de gazdasági térséghez még nem csatlakozott.

A Bécsi Egyezmény részesei az 1960-as években keleti blokkot alkotó Közép- és Kelet-európai országok, illetve Jugoszlávia utódállamai, illetve néhány afrikai és dél-amerikai állam.

Elmondható, hogy a Bécsi Egyezmény felépítéséből, jellegéből és résztvevők számából adódóan is sokkal nagyobb hatású egyezmény.

8.2 A két egyezmény általános szabályai

8.2.1 Az üzembentartó-engedélyes elhatárolása

Legfontosabb szabályai e két egyezménynek, hogy mindig az üzembentartó felelős, ez egy magánjogi megközelítést jelent, üzembentartó az, akinek érdekében a nukleáris üzem működik.

Más rendszerekben, tehát az egyezményt ratifikáló egyes tagállami rendszerekben a megközelítés közjogi.

Az engedélyes a felelős, tehát az felelős, aki megkapta a nukleáris létesítményre vonatkozó engedélyt. Ezek tipikusan üzembentartók is, ők használják ezt a tevékenységet, azonban még az engedélyes, a zömében közigazgatási jogi felelősséget, az üzembentartó polgári jogi felelősséget idéz elő.

8.3 A bécsi és a kiegészítő egyezmény a helytállási kötelezettség körében

Az eredeti bécsi egyezmény szabálya a helytállási kötelezettségre egy minimális, 3 és 15 millió SDR közötti összeget irányoz elő. Az SDR, kifejezetten az atomkárok kompenzációjára létrejött nemzetközi fizetési egység, amely a legutóbbi átváltási árfolyam szerint 4:1-ben váltható az Euróval, egy SDR 1,18 EU-t jelent. Az eredeti bécsi egyezmény tehát 17,7 millió €-ban maximálja az egyezmény hatályba lépésekor az atomkárokért való helytállás kötelezettségét.

Az 1997-es kiegészítő egyezmény, amelyet legutóbb 2004-ben módosítottak, azonban három szintű helytállási kötelezettséget állapít meg.

1. szint: A minimum 3- 15 millió SDR károk, tehát a minimum összegben mért károkat, beleértve a költségeket és kamatokat.

Az üzemeltetés helye szerinti tagállam biztosítja, annak biztosítási fedezetével együtt.

2. szint a struktúrában az 5-től 175 millió SDR kárig terjed. Ezen károk fedezetét már nem a tagállam saját pénzeszközéből, hanem az atomerőművek befizetéséből, illetve az atomerőművek által megtermelt energia, ipari cégek részvételének befizetéséből létrehozott tagállami fedezeti alapból finanszírozhatja.

A 3. szint akkor alkalmazható, ha a Bécsi Egyezmény hatálya alatt a megítélt kártérítés meghaladja a 175 milliós összeget. Ebben az esetben az egyezmény részes tagállamai a tagállamok által felállított alapból finanszírozhatják a kár 175 millió SDR feletti részét.

8.4 A Párizsi Egyezmény helytállási kötelezettségre vonatkozó szabályanyaga

A Párizsi Egyezmény az üzemben tartó felelősségét két módon is korlátozza.

Egyrészt a felelősség megosztását rögzíti az engedélyes üzembentartó, illetve a nemzetközi egyezményt aláíró tagállam között, másrészt pedig megadja a lehetőséget a tagállamnak arra, hogy saját belső jogában maximálja az általa vállalt helytállási kötelezettség mértékét.

8.4.1 A kár megosztása az üzemben tartó és az engedélyező állam között

Az első tehát a kármegosztás tekintetében háromféle variációs lehetőség közül választhatnak az aláíró tagállamok. Az első választás az egyezmény által maximált 300 millió SDR helytállási kötelezettséget az üzembentartóra telepítik. Ebben az esetben az üzemben tartónak kell a kártérítés fedezetéről, illetve annak felelősségbiztosítási alapjáról gondoskodni.

A második ilyen jellegű megoldási lehetőség. 150 millió SDR-ben maximálja az üzemben tartó felelősségét. Ebben az esetben viszont az ehhez csatlakozó tagállam vállalja, hogy a 150 millió és 300 millió SDR közötti kár különbözetét az állam által létrehozott közpénzből fizeti meg.

A harmadik eset írja elő a legkevesebb helytállási kötelezettséget az üzemben tartónak, amely ebben az esetben sem lehet kevesebb, 100 milliós SDR-nél. Ez a jegyzőkönyv hatályba lépését követő 15 éves átmeneti időszakban nem csökkenthető. A 15 év letelti letelte után az üzemben tartó felelőssége csökkenthető, azonban a csökkentett összeg és a ténylegesen bekövetkezett

százmillió SDR közötti különbözetet az állam vállalja, hogy közpénzekből finanszírozza. Ebben az esetben csökkenthető a kár.

8.4.2 A kár felső összegének maximálása a ratifikáció során

Az A B és C egyezmény választásán túl, a tagállamnak lehetősége van arra is, hogy belső jogában korlátozza a kártérítés összecszerűségi határát, ugyanis az egyezmény kimondja, hogy a kártérítés összecszerű határának csak a kereteit adja meg.

Éppen ezért a belső jogba való áttemelés ratifikációs folyamatként a tagállami parlamentek által elfogadott összeghatárok csak a tagállamok által a Párizsi Egyezmény titkárságán letett ratifikációs okmányokból ismerhetők meg.

8.5 Az 1988-as közös végrehajtásra vonatkozó jegyzőkönyv szabályai

A Nemzetközi Atomenergia Ügynökség a két nemzetközi egyezmény helytállási kötelezettsége vizsgálatának egybevetéséből kiderítette, hogy komoly problémák lennének Európában, hogyha bármelyik országban atomkár következik be, ugyanis számos olyan ország szomszédos egymással, amelyiknek egyike a Bécsi, másik a viszont a Párizsi Egyezmény hatálya alatt kell, hogy megtérítse az okozott atomkárt.

Az atomkárok nem állnak meg az országhatároknál, és előfordulhat, hogy egy országban bekövetkezett atomkár károsultjai egy teljesen más ország polgárai egy más jellegű helytállási kötelezettség alapján lennének kártalanítva, és ez pedig a mind a két egyezményben nagyon szépen felépített és kialakított diszkriminációs tilalom elveivel ellentétes lenne.

Éppen ezért az 1980-as évek második felében a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség kezdeményezte a két egyezmény, kárfelelősségi szabályainak egységesítését.

A közös szabályok lehetővé tették a határon átnyúló károk esetén, hogyha a nukleáris baleset az egyik egyezményben részes állam területén következik be, akkor a másik egyezményhez tartozó állam polgárai is jogosultak legyenek a kártérítésre, a kártérítést egy

ország bírósága bírálja el, és az egy bíróságnak egyazon káresemény miatt ne kelljen mind a két egyezmény kártérítési felelősségét alkalmaznia.

A feltárt problémára kétfajta megoldás jöhetett volna létre. Az egyik, hogy mind a két egyezmény hatályát veszti, és a két egyezmény kártalanítási szabályaira nézve egy közös okmányt írnak alá, mindkét egyezmény részes és csatlakozó államai. Ez nem jött létre.

A másik a két egyezmény közötti szerződéses kapcsolat, aminek szintén két további kihatása lehetett volna.

Az egyik, hogy a komolyabb felelősséget vállaló Párizsi Egyezmény részes államai ratifikálják a Bécsi Egyezményt, és ezzel a Bécsi Egyezményben korlátozott kártérítési felelősség alapján fognak felelni. Ez sem jött létre.

A második megoldás pedig mind a két egyezményhez egy-egy azonos, vagy pedig közös jegyzőkönyvet csatolnak, amely a végrehajtásra vonatkozó közös szabályokat építi föl. Ez a közös jegyzőkönyv létrejött, és ez az úgynevezett 1998. évi kiegészítő jegyzőkönyv, mely 1992-ben lépett hatályba.

A jegyzőkönyv kiterjeszti az engedélyesek felelősségét, a másik állam rendszerében részes államokban bekövetkező nukleáris károokra is. Az üzemben tartó egyébként mindig azon szabályok szerint felel, amely az egyezménynek a létesítmény helye szerinti állam részese. Ezzel egyértelművé válik, hogy egy és ugyanazon nukleáris balesetre egy szerződés szabályait kell, hogy alkalmazza a bíróság.

Ez viszont azt jelenti, hogy a Párizsi Egyezmény részeseinek nagyobb a helytállási kötelezettsége. A nagyobb helytállási kötelezettség kompenzációjaként a nemzetközi jogból felismert fenntartási intézményeivel élnek a tagállamok, tipikusan úgy, hogy az általuk, a ratifikáció során vállalt maximális összegben korlátozzák a saját államukra esetleg ráróható kártérítés összegét.

8.6 A Kiegészítő kompenzációról szóló 1997. évi egyezmény

1997-re egyértelművé vált, hogy az atomerőművekben okozott károk nem korlátozhatók le a Párizsi Egyezményben maximált 300 millió SDR kártérítésre. Ebből következőleg, olyan megoldást kellett találni, amely ezt a már idejétmúlt és a tényleges károkat nem fedező összegek megduplázásával a tényleges kártérítés alapjait tudja megteremteni. Erre a megoldásra vállalkozott az 1997. évi kiegészítő kompenzációról szóló egyezmény.

A kiegészítő kompenzációról szóló egyezmény egy világméretű nukleáris szolidaritási alap létrehozatalára törekedett. Az alapot akkor lehetne igénybe venni, hogyha az atomenergia-létesítmény államának belső joga szerint a maximált kártérítés, a nem elegendő a kárigények kielégítésére. Mivelhogy ezt a kárigényt a legkomolyabban szabályozó Párizsi Egyezmény 300 millió SDR-ben kompenzált, ezt az összeget kiegészítő kompenzációról szóló egyezmény további 300 millióval kívánta megduplázni.

A világméretű szolidaritási alap fedezete a részes államok befizetései lettek volna. A részes államokra nézve egy konkrét befizetési összeg nincs előírva, azonban az alap összegeinek százalékos megosztása a nukleáris ipar mérete szerint megosztott, tehát amelyek országban nagyobb a nukleáris ipar szerepe, az nagyobb mértékben járul hozzá, ezen nemzetközi kiegészítő kompenzációról szóló egyezmény forrásaihoz.

Az egyezmény azonban mind a mai napig nem lépett hatályba.

Ez azért van, mert a hatálybalépéshez három, egymás mellett fennálló feltétel létrehozását írta elő. Az egyik az egyezmény hatályba lépéséhez legalább öt aláíró állam ratifikációja szükséges, és az, hogy az utolsó ratifikációtól kilencven nap elteljen. Ezen államok összesen minimum 400 ezer megawatt beépített nukleáris kapacitással kell, hogy rendelkezzen.

Ez a plusz kapacitás feltétel mind a mai napig nem teljesült. Az Egyezmény hatályba lépésének komoly problémája az is, hogy mind a Bécsi, mind a Párizsi Egyezmény rendelkezik egy, a tagállamok befizetéseire építő szolidaritási alappal. Tehát, hogyha a két egyezmény hatálya alatt lévő államok esetleg ratifikálnák a '97-es kiegészítő kompenzációról szóló egyezményt, akkor saját egyezményük alapjainak való hozzájárulásán túl a kiegészítő kompenzációhoz is hozzá kellene járulniuk. Ez folyamatos, a költségvetést megterhelő, olyan befizetésnek minősül, amelynek megtérülését nem lehet kizárólag elővigyázatossági

szempontokkal indokolni. Ezért ezen egyezményt a részes államok többségét kitevő európai államok mind a mai napig nem ratifikálták.

Felhasznált irodalom:

ÁDÁNY Tamás (2020): A nemzetközi jog és a belső jog kapcsolata In: http://jak.ppke.hu/uploads/articles/2166539/file/2_2_A_nemzetkozi_jog_es_a_belso_jog_kapcsolata.pdf

SZALAI Anikó (2018): A nemzetközi szerződések megkötésének folyamata In: <https://ijoten.hu/uploads/nemzetkozi-szerzodesek.pdf> 5-8

BÁNDI Gyula (2014) : A nemzetközi környezetjog forrásai In. Bándi: Környezetjog Bo. 2014 Szent István Társulat In: https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_539_Kornyezetjog/ch19s02.html

ÁGOSTON Eszter (2012) : A finalitáselmélet behatolása a környezetjogba In: „Állam és jog – kodifikációs kihívások napjainkban” c. konferencia, Szeged, 2012. május 30.

SÓLYOM László (1981) : *A Környezetvédelem és a polgári jog* Jogtudományi Értekezések Akadémiai Kiadó Bp.1981.

KOCSIS Bianka Enikő(2016) : A Nemzetközi Atomenergia Ügynökség és a nukleáris biztonsága problematikája In: *Agrár –és környezetjog* 2016/21 52-62

KOCSIS Bianka Enikő(2019): A Paksi Atomerőmű bővítésével kapcsolatos egyes vízjogi kérdések In: *Agrár –és környezetjog* 2019/26 79-95

KOCSIS Bianka Enikő–SZILÁGYI János Ede (2017): Az atomenergia jogi szabályozása a felelősségi kérdések tükrében In: *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica*, Tomus XXXV (2017), pp. 311–324.

RAISZ, Anikó(2017): Az önálló nemzetközi környezetjogi bíraskodás létjogosultságáról In: *MISKOLCI JOGI SZEMLE: A MISKOLCI EGYETEM ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KARÁNAK FOLYÓIRATA* 2017/2 klsz 449-455. , 7 p. (2017)

RAISZ, Anikó (2011): A környezetvédelem helye a nemzetközi jog rendszerében MISKOLCI JOGI SZEMLE: A MISKOLCI EGYETEM ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KARÁNAK FOLYÓIRATA 2011/6 :. 90-108.

RAISZ, Anikó(2012): A Constitution's Environment, Environment in the Constitution: Process and Background of the New Hungarian Constitution In: EST EUROPA - LA REVUE (2011-) Különszám :2012/ 1 37-70

LAMM Vanda(2013): A nukleáris kárfelelősségi rendszerek harmonizálása – Kísérletek egységes nukleáris kárfelelősségi szabályok létrehozására. In: Nukleáris jog a 21. század első évtizedeiben (szerk.: LAMM Vanda), Complex Kiadó, Budapest, 2013, 21–22.

KECSKÉS Gábor (2013): A nukleáris károkért való felelősség az 1960-as Párizsi és az 1963-as Bécsi Egyezmények alapján. In: Nukleáris jog a 21. század első évtizedeiben (szerk.: LAMM Vanda), Complex Kiadó, Budapest, 2013, 9–19.

CSÁK Csilla–HORNYÁK Zsófia (2016) : A környezetjogi kárfelelősség elmélete és gyakorlati megoldásai c. előadása, Új kihívások a XXI. század magánjogi felelősségében Konferencia, Miskolc-Egyetemváros, 2016. november 11.

OLAJOS István(2021): *Nemzetközi környezetjog* (online vendégelőadás) Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem 2021. március 16